

KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI
MGR TADEUSZ KALFAS
34-350 WĘGIERSKA GÓRKA
UL. OBROŃCÓW WĘGIERSKIEJ GÓRKI 11
NR DYPL. ASP KRAKÓW 5292

WĘGIERSKA GÓRKA 17.06.2019

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
KAMIENNEGO KRZYŻA Z POCZ. XIX W.(?)
ZNAJDUJĄCEGO SIĘ W ZŁATNEJ – HUCIE
KOŁO LEŚNICZÓWKI.

KONSERWACJA ZABYTKÓW
TADEUSZ KALFAS
34–350 WĘGIERSKA GÓRKA
ul. Obrońców Węgierskiej Górki 11
NIP 5531324755
Nr dypl. ASP Kraków 5292

T. Kalfas

KAMIENNY KRZYŻ Z POCZ. XIX w.

DANE DOTYCZĄCE KONSERWACJI.

- Wykonawca: konserwator dzieł sztuki mgr Tadeusz Kalfas

DANE INWENTARYZACYJNE OBIEKTU.

- miejscowość: Złatna – Huta, gmina Ujszoły, woj. śląskie
- miejsce przechowywania: Złatna – Huta koło Leśniczówki, gmina Ujszoły, woj. śląskie
- rodzaj i tytuł obiektu: kamienny krzyż
- czas powstania: pocz. XIX w.
- autor: nieznany
- materiał i technika:
obiekt wykonany z bloków piaskowca, obrobionych dłutami kamieniarskimi, połączonych ze sobą metalowymi kotwami oraz zaprawą piaskowo-wapienną, całość ustawiona na cokole wykonanym z „dzikiego”- łupanego kamienia o nieregularnym kształcie połączonego zaprawą piaskowo – wapienną
- ogólne wymiary obiektu; wys. 3,4 m, szer. 1,5 m , gł. 1,5 m
- opis obiektu:

Kamienny krzyż należy do zespołu zabytków znajdujących się na terenie dawnej huty szkła. Zespół usytuowany w terenie górskim , na zachodnim stoku góry Połom, w bezpośrednim sąsiedztwie leśniczówki znajdującej się na krańcu najdalej na wschód wysuniętego przyczółka wsi Złatna - zwanego Złatna -Huta, ok. 2,5 km na wschód od centrum wsi.

Zespół zabytków obejmuje: Piec nr 1, częściowo oczyszczony, oznakowany i osłonięty drewnianą wiatą znajduje się przy skarpie brzegowej potoku Bystra, blisko mostu. Po przeciwnej stronie ziemnej, nieutwardzonej drogi zabudowania leśniczówki. Powyżej niej, w rozwidleniu drogi ogrodzony płotkiem krzyż przydrożny, według legendy postawiony dla upamiętnienia istniejącej tu huty szkła. Za krzyżem widoczny, ziemny prostokątny zarys budowli i przy nim słabo czytelne relikty Pieca Nr 2, w obszarze użytkowanym jako pastwisko.

Krzyż wykonano z kamiennych bloków piaskowca połączonych ze sobą metalowymi kotwami i zaprawą piaskowo-wapienną. Całość obiektu składa się z wysokiego fundamentu, prostopadłościennego cokołu i umieszczonego na nim krzyża. Fundament wykonany z „dzikiego”- łupanego kamienia, układanego na zaprawie piaskowo – wapiennej. Na fundamencie ustawiono prostopadłościenny, gzymsowany cokół ,w którym od frontu umieszczono figurę Matki Boskiej. Całość zwieńczono krzyżem z przedstawieniem Chrystusa Ukrzyżowanego.

STAN ZACHOWANIA.

Kamienny krzyż zachował się w bardzo złym stanie. Całość obiektu jest mocno zabrudzona. W niektórych miejscach widoczna jest tzw. fałszywa patyna (mocne zaczerwienienia na kamieniu). Do największych zniszczeń możemy zaliczyć zniszczenia spowodowane:

- czynnikami chemicznymi, zanieczyszczenia powietrza, niszczące spoiwo kamienia, rozpuszczając je i przekształcając - widoczne na całości obiektu, w szczególności na krzyżu i w części środkowej cokołu
- czynnikami fizycznymi, działanie wody i wilgoci, podciąganie kapilarne wody gruntowej, widoczne na kamiennym fundamencie i całości cokołu
- czynnikami mechanicznymi, zniszczenia wywołane przez wiatr, mróz, wahania temperatury i sole – widoczne mocne zasolenie obiektu, pęknięcia wzdłuż warstw kamienia,
- czynnikami biologicznymi, wywołanymi przez grzyby, pleśnie, porosty, bakterie – przebarwienia i zaplamienia występujące na całości obiektu,
- działalnością człowieka, przekształceniami estetyczno-plastycznymi – oryginalny krzyż został zastąpiony nowym z metalową pasyjką (oryginalny krzyż zdjęto i postawiono obok postumentu), na krzyż i cokół podczas doraźnych napraw zostały naniesione warstwy farby olejnej i kity cementowe. Spowodowało to szczelne zamknięcie porów kamienia, co zablokowało proces „oddychania kamienia”, który nie mógł oddawać nagromadzonej wody. Doprowadziło to do znacznej destrukcji kamienia pod szczelną powłoką nawarstwień.

WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.

Ze względu na wartości kultowe krzyża oraz stan zachowania obiektu, uznano za konieczne przeprowadzenie pełnej konserwacji technicznej oraz estetycznej, która przywróci pierwotny, możliwy do osiągnięcia, autorski charakter dzieła. W ramach konserwacji estetycznej obiekt zostanie dokładnie odczyszczony z brudu, fałszywej patyny, zostaną usunięte kity cementowe i przemalowania olejne, przywrócony zostanie oryginalny kamienny krzyż, wykonane zostaną uzupełnienia ubytków kamiennej formy rzeźbiarskiej. Konserwacja techniczna obejmować będzie zabieg odsolenia piaskowca, zabieg impregnacji wzmacniającej strukturę kamienia, hydrofobizację kamienia.

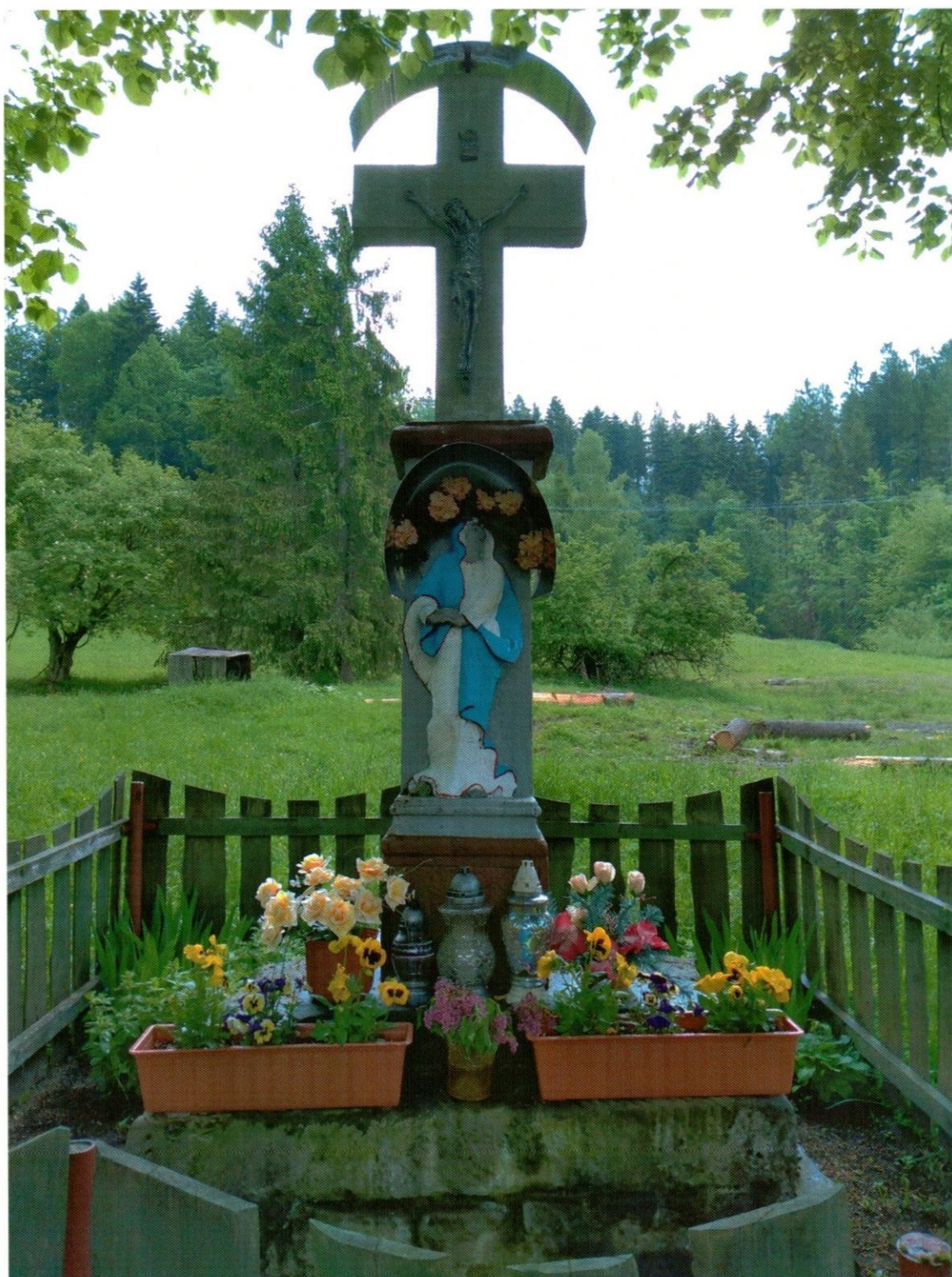
PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE.

1. Oczyszczenie całości obiektu na sucho z brudu i kurzu przy użyciu szczotek i pędzli.
2. Usunięcie starych kitów i cementowych spoin poprzez mechaniczne wykucie.
3. Demontaż nieoryginalnego, nowego krzyża.
4. Odczyszczenie piaskowca z brudu, ciemnych plam i przemalowań olejnych, metodą wybraną na podstawie prób (mechanicznie i przy użyciu chemii konserwatorskiej)
5. Odczyszczenie piaskowca z zabrudzeń biologicznych
6. Wykonanie zabiegu odsalania metodą wymuszonej migracji soli do rozszerzonego środowiska. Zakładane będą okłady z pulpy celulozowej lub ligniny nasączonej wodą destylowaną i pozostawione do powolnego wyschnięcia. Zabieg zostanie powtórzony trzykrotnie.
7. Wzmocnienie strukturalne osłabionego kamienia spoiwem krzemooorganicznym
8. Sklejenie ewentualnych pęknięć dwuskładnikową żywicą epoksydową z zastosowaniem (w razie potrzeby) bolców z włókna szklanego lub klamer ze stali nierdzewnej;
9. Wykonanie zbrojenia z drutu nierdzewnego pod rekonstrukcję i ubytki formy rzeźbiarskiej.
10. Zamontowanie oryginalnego kamiennego krzyża z zastosowaniem kotw i bolców ze stali nierdzewnej.
11. Wykonanie rekonstrukcji brakujących fragmentów rzeźbiarskich obiektu, gotową masą mineralną do uzupełnień piaskowców
12. Uzupełnienie ubytków kamienia gotową masą mineralną do uzupełnień piaskowców
13. Opracowanie uzupełnionych powierzchni (nadanie faktury) narzędziami kamieniarskimi.
14. Uzupełnienie spoinowania gotową, uelastycznioną masą mineralną lub zaprawą tradycyjną z dodatkiem wapna trasowego.
15. Ewentualne scalenie kolorystyczne przebarwień kamienia na uzupełnieniach na spoiwie silikonowym
16. Hydrofobizacja kamienia
17. Wykonanie dokumentacji powykonawczej (pisemnej i fotograficznej) z przebiegu prac konserwatorskich.

KONSERWACJA ZABYTKÓW
TADEUSZ KALFAS
34-350 WĘGIERSKA GÓRKA
ul. Obrońców Węgierskiej Górki 11
NIP 5531324755
Nr dypl. ASP Kraków 5292

T. Kalfas

Fot. nr 1. Złatna – Huta koło Leśniczówki, kamienny przydrożny krzyż z pocz. XIX w.(?)
Widok z przodu. Stan z czerwca 2019 r. Widoczne: nieoryginalny XX- wieczny krzyż,
przemalowania olejne obiektu, zniszczenia fizyko-chemiczne i biologiczne kamienia.

Fot. nr 2. Złatna – Huta koło Leśniczówki, kamienny przydrożny krzyż z pocz. XIX w.(?)
Widok z boku. Stan z czerwca 2019 r. Widoczne: nieoryginalny XX- wieczny krzyż,
przemalowania olejne obiektu, zniszczenia fizyko-chemiczne i biologiczne kamienia.

Fot. nr 3. Złatna – Huta koło Leśniczówki, kamienny przydrożny krzyż z pocz. XIX w.(?) – fragment cokołu z przedstawieniem figury Matki Boskiej. Widok z przodu. Stan z czerwca 2019 r. Widoczne: przemalowania olejne obiektu, uzupełnienia ubytków kamienia, zniszczenia fizyko-chemiczne i biologiczne powierzchni kamienia.

Fot. nr 4. Złatna – Huta koło Leśniczówki, kamienny przydrożny krzyż z pocz. XIX w.(?) Widok z przodu. Stan z czerwca 2019 r. Widoczne: oryginalny zdemontowany XIX – wieczny krzyż, przemalowania olejne obiektu, niefachowe uzupełnienia ubytków kamienia, zniszczenia fizyko-chemiczne i biologiczne powierzchni kamienia.